فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال سوم، شماره 1، بهار 1393، پیاپی 7
صفحات 73-55

بررسی دیدگاه نظام اطلاعات کشاورزی نسبت به محصولات ارگانیک
مورد: بخش مرکزی شهرستان بویر احمد

ساناز آرپناهی، دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه‌ی روستایی، دانشکده‌ی کشاورزی، دانشگاه یاسوج.
مهدی نوری‌پور*، استادیار ترویج کشاورزی و توسعه‌ی روستایی، دانشکده‌ی کشاورزی، دانشگاه یاسوج.

تاریخ دریافت: 1392/10/28 پذیرش نهایی: 1393/3/24

چکیده
در سال‌های اخیر رویکردهای مختلفی در زمینه حفاظت از محیط زیست و کاهش اثرات منفی برنامه‌های توسعه مد نظر قرار گرفته‌اند. یکی از این رویکردها، کشاورزی ارگانیک می‌باشد. کشاورزی ارگ انیک به عنوان یک سیستم تولید تلقی می‌شود که در آن از کودهای مصنوعی، آفت‌کش‌ها و تنظیم‌کننده رشد و افزودنی‌های خوراکی کمترین استفاده به عمل می‌آید. با توجه به شرایط خاص جغرافیایی، اقتصادی و اجتماعی کشور، موقعیت مناسبی برای گسترش کشاورزی ارگانیک وجود دارد. هدف از مطالعه حاضر، بررسی دیدگاه جامعه نظام اطلاعات کشاورزی نسبت به محصولات ارگانیک در بخش مرکزی شهرستان بویراحمد بوده است. جامعه آماری مطالعه حاضر در بخش محققان، مروجان و کشاورزان (مددکاران ترویجی) به ترتیب مشتمل بر 77، 68 و 72 نفر بوده که با مراجعه به جدول نمونه‌گیری کرجیسی و مورگان حجم نمونه برابر 67، 55 و 60 نفر تعیین شده است. روش نمونه‌گیری و انتخاب افراد در جامعه تکنیک نمونه‌گیری طبقه‌بندی به صورت تصادفی بوده است. ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه بوده که روایی محتوایی آن توسط متخصصان توسعه روستایی تایید و پایایی ابزار سنجش نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ که مقدار آن برای گویه‌های مختلف بین 0/76-0/94 به دست آمد، مورد تایید قرار گرفت. نتایج نشان داد که دیدگاه محققان و مروجان نسبت به محصولات ارگانیک در حد متوسط رو به مطلوب بود و دیدگاه کشاورزان نسبت به این مقوله نسبتاً مطلوب ارزیابی شد. نتایج حاصل از سنجش میزان آشنایی با مفهوم کشاورزی ارگانیک نشان داد که میزان آشنایی محققان و مروجان در مورد کشاورزی ارگانیک نسبتاً بالاست در حالی که آشنایی کشاورزان در این زمینه متوسط می‌باشد.

واژگان کلیدی: دیدگاه، محصولات ارگانیک، نظام اطلاعات کشاورزی، شهرستان بویراحمد.

*تماس: 09173430080 Email: mnooripoor@yu.ac.ir

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

1) مقدمه

از نیمه دوم قرن بیستم جمعیت کره زمین رو به رشد چشمگیری نهاده است. افزایش جمعیت، نیاز بشر را در تولید محصولات کشاورزی تحت تاثیر قرار داده است. در نتیجه بشر برای تداوم حیات، نیازمند افزایش سطح بهرهبرداری محصولات کشاورزی در واحد سطح شده است (ازکیا و ایمانی،1387: 375). امروزه مسائلی چون بالا بودن سطح تولیدات غذایی در کشورهای صنعتی و پایین بودن آن در کشورهای در حال توسعه و مشکلات متعدد زیستمحیطی ناشی از کشاورزی، موجب شده است تا در پیشرفتها و یافتههای قبل از 1945 تجدید نظر کلی صورت گیرد. نتیجه این تلاشها را میتوان در محدوده سیاست-های وضع شده در خصوص توجه بیشتر به محیط زیست، هم چنین گسترش جنبش ارگانیک و توسعه بازارهای عرضه محصولات ارگانیک مشاهده نمود (لامپکین،1376: 331). اسامی و اصطلاحات متعددی تحت عنوان کشاورزی ارگانیک وجود دارد که برخی از شناختهترین آنها، کشاورزی بیولوژیک، کشاورزی تجدید شونده و کشاورزی پایدار میباشد (کوچکی،1376: 20).

در واقع کشاورزی ارگانیک به عنوان یک سیستم تولید تلقی میشود که از کودهای مصنوعی، آفت-کشها و تنظیمکننده رشد و افزودنیهای خوراکی اجتناب میورزد. این سیستم جهت حفظ حاصلخیزی خاک و تقویت عناصرغذایی آن، و هم چنین کنترل حشرات، علفهای هرز و سایر آفات با استفاده از روشهای مختلف متکی میباشد (نصر اصفهانی و میرفندسکی،1385: 12). با توجه به نقش کشاورزی ارگانیک در حفظ محیط زیست، توسعه آن در کشور امری حیاتی به نظر میرسد. برای دستیابی به این هدف کشاورزی ارگانیک به عنوان یک نوآوری باید در 4 سطح گسترده یعنی تحقیق، ترویج، کشاورزان و مصرفکنندگان پذیرفته شود (ملک سعیدی و همکاران،1388: 81). در کشور ما با توجه به این که به لحاظ جغرافیای طبیعی، سیستم کشاورزی به صورت سنتی و پراکنده در روستاها و در قطعات کوچک پا گرفته و کشاورزی صنعتی به طور کامل استقرار نیافته است، این فرصت فراهم میشود تا از این وضعیت برای تبدیل کشاورزی سنتی و معمول به ارگانیک بدون صرف هزینه زیاد استفاده شود.

استان کهگلویه و بویر احمد نیز یکی از استانهای محروم کشور است که کشاورزی در آن عمدتاً به شکل سنتی است و به دلیل پتانسیلهای بالا در زمینه تولید محصولات باغی و دامی و برخورداری از شرایط مساعد میتواند در زمینه تولید محصولات ارگانیک اهمیت خاصی داشته باشد؛ چرا که مصرف سموم شیمیایی در بخش کشاورزی استان کهگلویه و بویر احمد بسیار کمتر از شرایط کشاورزی رایج در ایران است و در بیشتر محصولات مانند گندم دیم، بادام، مرکبات، انار، انگور دیم، گردو، عدس، نخود، برنج، لوبیا، گیاهان دارویی و فرآوردههای مرتعی از کمترین مواد شیمیایی استفاده میشود (صفائینیا و همکاران،1389). از این رو، گسترش کشاورزی ارگانیک در جامعه، نیازمند این است که محققین، مروجین و کشاورزان آشنایی نسبی و دیدگاه مساعدی نسبت به آن داشته باشند. بنابراین هدف کلی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

پژوهش حاضر، بررسی دیدگاه اعضای نظام اطلاعات کشاورزی نسبت به محصولات ارگانیک در بخش مرکزی شهرستان بویراحمد می‌باشد که با توجه به هدف کلی، اهداف اختصاصی شامل موارد زیر می‌باشد:

- شناخت میزان دانش اعضای نظام اطلاعات کشاورزی در مورد کشاورزی ارگانیک
- شناخت مناسب‌ترین روش و مکان عرضه محصولات ارگانیک
- شناخت مهمترین ویژگی‌های محصولات ارگانیک از دیدگاه اعضای نظام اطلاعات کشاورزی
- رتبه‌بندی محصولات کشاورزی برای ارگانیک شدن از دیدگاه اعضای نظام اطلاعات کشاورزی

2) مبانی نظری

تحقق توسعه پایدار و مستمر وابسته به پایداری نظام کشاورزی است. زیرا امنیت غذایی، امنیت محیط زیست، بهبود وضعیت اقتصادی و در مجموع بقا و حیات کشور از طریق دستیابی به یک کشاورزی پایدار امکان پذیر خواهد بود (Rezai-moghadam et al,2005). شواهد فراوانی وجود دارد که تولید غذای ارگانیک و نوشیدنی، هم برای بازارهای داخلی و هم برای صادرات می‌تواند در افزایش درآمد کشاورزان مؤثر باشد. این مسأله باعث کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی خانوارهای کشاورزان می‌شود. هم چنین کشاورزی ارگانیک به طور خاص برای جوامع روستایی که در حال حاضر در معرض کمبود مواد غذایی هستند، مناسب است. کشاورزی ارگانیک دسترسی به غذا را در چند سطح افزایش می‌دهد. اول افزایش میزان غذای تولیدی که منجر به امنیت غذایی خانوار می‌شود. دوم تولید و فروش مازاد مواد غذایی در بازارهای محلی منجر به درآمد بیش‌تر که در نهایت موجب افزایش قدرت کشاورزان می‌شود. سوم محصولات ارگانیک تازه برای افراد بیش‌تری از جامعه در دسترس می‌باشد (بهرامیان و میردامادی،1390). در نهایت کشاورزی ارگانیک گروه‌های جدید متفاوتی از مردم در جامعه را قادر می‌سازد در تولید و تجارت کشاورزی درگیر شوند. برای این منظور میدمور[1] و همکاران(2001)، و دی‌باک[2] و همکاران(2001) اشاره کردند که جنبه‌های جامعه‌شناسی مثل رفتار پذیرش، موانع تغییر گسترده‌تر، انگیزه کشاورز ارگانیک و ویژگی‌های مزرعه و ویژگی‌های شخصی کشاورزان در فرایند تبدیل کشاورزی متداول به کشاورزی ارگانیک تأثیر دارند. خالدی و همکاران (2007) نیز اعتقاد و نگرش کشاورزان سنتی را فاکتورهای مهمی در تأثیر گذاشتن بی-میلی آنها به پذیرش کشاورزی ارگانیک بیان کرده‌اند. رولینگ معتقد است، مشکل مهم دیگر کشاورزی و ترویج آن است که درک بسیار ضعیفی از ماهیت دانش و مردم روستایی دارد. وی دانش بومی کشاورزان را منبع با ارزشی می‌داند که از ظرفیت آن به درستی استفاده نمی‌شود (برتون ئِی و همکاران،1381). بنابراین بخش تحقیق و ترویج، موظف است دانش کشاورزان را متحول سازد تا کشاورزان بتوانند مراحل رشد و

[1] Midmore
[2] De Buck

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

توسعه را به پیمایند؛ زیرا این بخش‌ها به عنوان نهادهای آموزشی، رسالت مهمی در بهبود ارتقای سطح یادگیری و آموزش کشاورزان وکمک به خانواده‌های آنان در جهت اصلاح و بهبود وضعیت دیدگاه و در نهایت پیشبرد روند توسعه کشاورزی ارگانیک به عهده دارند.

با توجه به مطالب فوق و با در نظر گرفتن این نکته که کشاورزی ارگانیک در کشور ما به ویژه منطقه مورد مطالعه یک پدیده نو محسوب می‌شود، بررسی نگرش و دیدگاه افراد مختلف نسبت به آن اهمیت خاصی دارد. به طور کلی، نگرش به ارزشیابی فرد از هر موضوع روانشناختی اشاره دارد. این قضاوت‌های ارزشی بر پایه‌ی شناخت، احساسات (عواطف) و نیز اطلاعات فرد در خصوص رفتارهای پیشین می‌باشد (Allen et al,2003). به عبارت دیگر، ارزیابی مطلوب یا نامطلوب (احساس مثبت یا منفی) یک فرد نسبت به هر موضوع، شخص، نهاد یا رویداد و رفتاری، نگرش وی را مشخص می‌سازد (Ajzen,2001).

در زمینه مطالعه حاضر تحقیقات متعددی انجام شده است. نتایج تحقیقات بابااکبری ساری و همکاران (1387: 133) نشان داده که در نگرش مصرف‌کنندگان نسبت به محصولات کشاورزی ارگانیک بر اساس سطح تحصیلات، جنسیت افراد و میزان شناخت افراد از محصولات کشاورزی ارگانیک تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق سلیمانی (1389) نشان داد که اکثریت کشاورزان، نگرش منفی نسبت به کشاورزی پایدار دارد. نتایج مطالعه هاشمی و همکاران (1389: 82) نشان داد که اکثریت کشاورزان نگرش "به نسبت مثبت" به کشاورزی ارگانیک داشتند. یافته‌های پژوهش سلیمانی و همکاران (1388: 19) نشان داد که اکثریت مهندسین ناظر (63/5 درصد) نگرش مثبت و موافقی به کشاورزی پایدار دارند. نتایج مطالعه چیذری و همکاران (1999) حاکی از آن بوده که گرایش مهندسین ناظر در زمینه کشاورزی پایدار در حد مطلوب و مثبت می‌باشد (Chizari et al,1999: 20). مقصودی و همکاران (1383: 39) در سنجش سطح نگرش نسبت به کشاورزی پایدار به این نتیجه دست یافتند که اکثریت کشاورزان (42/5 درصد) از نگرش متوسطی نسبت به کشاورزی پایدار برخوردارند. جایارانت (2001) در بررسی نگرش کارشناسان ترویج نسبت به کشاورزی پایدار در منطقه شمال مرکزی ایالت متحده آمریکا نشان داد که به طور کلی نگرش مثبتی بین کارشناسان ترویج نسبت به کشاورزی پایدار وجود دارد (Jayaratne,2001). نتایج مطالعه ال‌سوبیی (2005) نشان داد که نگرش کلی مروجان با سن، محل تولد، محل اقامت، سطح تحصیلات، و زمینه‌های تخصصی آنان مرتبط نبوده است (Alsubaie,2005:5) .در مطالعه‌ای که در روستای شوتیخانی توسط راهامون و میکونی (1999) در بنگلادش انجام گرفت، نتایج به دست آمده نشان داد که بین نگرش کشاورزان پیرامون کشاورزی پایدار با متغیرهای سن، سطح تحصیلات، میزان مشارکت عملی در فعالیت‌های سازمان‌های مرتبط با کشاورزی و دسترسی به تلویزیون، همبستگی مثبت و معنی‌دار و بین این نگرش با بعد خانوار، همبستگی منفی و معنی‌دار وجود دارد (Rahamon & Mikuni., 1999).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

بر اساس نتایج تحقیق علی‌بیگی (1388: 98)، کارشناسان جهاد کشاورزی استان کرمانشاه نگرش مثبتی نسبت به کشاورزی پایدار داشتند. این در حالی است که دانش آنها، نسبت به کشاورزی ارگانیک در حد پایینی بوده است. علیپور و همکاران (1387: 110) در مطالعه خود در مورد دانش و گرایش محققان سازمان ترویج و تحقیقات کشاورزی نسبت به کشاورزی پایدار به بررسی دیدگاه محققان نسبت به کشاورزی پایدار پرداخته‌اند، نتایج مطالعه نشانگر دیدگاه مثبت محققان نسبت به کشاورزی پایدار و آشنایی و دانش بالای آنها نسبت به این مفهوم بود. نتایج مطالعه شریعتی و حسینی (1382: 25) نشان داد که میزان آشنایی 80 درصد مروجان با کشاورزی پایدار در حد متوسطی بود. بر اساس تحقیق ویلیامز وایز (1997) نگرش آموزشگران و دانش آموزان مدارس آیوا در مورد آثار و پیامدهای کشاورزی پایدار مثبت و دانش آنها نسبت به مفاهیم کشاورزی پایدار پایین ارزیابی شد (Williams & Wise, 1997: 15) . نتایج مطالعه مینارویک و مولر (2000) در مورد نگرش کلی کارشناسان خدمات ترویجی تعاونی کارولینای شمالی نسبت به کشاورزی پایدار مثبت ارزیابی شد، این درحالی است که دانش آنها نسبت به کشاورزی پایدار کم بوده است (Minarovic & Mueller.,2000). ویلر (2008) در تحقیق خود به این نتیجه دست پیدا کرد که سن، درآمد، تحصیلات با نگرش متخصصان نسبت به کشاورزی ارگانیک رابطه مثبت دارد(Wheeler،2008:145).

تحقیقات گریگوری (2000) و گروسمن (1972) نشان داده است که مهمترین دلایلی که باعث پذیرش محصولات ارگانیک شده است، ضررهای ناشی ازمصرف سموم و مواد شیمیایی و اثرات مخربی که این مواد در محصولات بر جای گذاشته‌اند، بوده است (Grosman, 1972:223 ; Grergoy., 2000: 251). نتایج مطالعه علیزاده (2008) نشان داد که حدود 50 درصد مصرف‌کنندگان دارای سطح آگاهی حداقلی از محصولات ارگانیک بودند و تمایل آنها برای مصرف محصولات ارگانیک بسیار بالاست (Alizade,2008). بوکالتی و ناردلا (2000) در مطالعه خود، کمبود اطلاعات در مورد خواص محصولات سالم، نبود استانداردهای صحیح، تصورات اشتباه از این نوع محصولات به عنوان رژیم غذایی کودکان و بیماران و عرضه محدود آنها در سوپرمارکت‌ها را از دلائل واکنش منفی مصرف‌کنندگان در قبال این محصولات می‌دانند (Bocaletti & Nardella., 2000: 297). با جمع‌بندی مطالعات فوق، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که دانش و آشنایی با مفهوم کشاورزی ارگانیک، میزان آشنایی با مضرات ناشی از مصرف سموم، دسترسی منابع اطلاعاتی، ویژگی‌های فردی (تحصیلات، سن، درآمد و محل سکونت) از عوامل تاثیرگذار بر دیدگاه به شمار می‌آیند. بر این اساس الگوی مفهومی برای مطالعه حاضر در شکل 1 تدوین نمایش شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

شکل شماره (1): چارچوب مفهومی پژوهش

3) روش تحقیق

شهرستان بویراحمد با مرکزیت یاسوج، یکی از شهرستان‌های استان کهگلویه و بویر احمد است که در شمال شرقی این استان واقع گردیده و دارای مساحتی بالغ بر 15517184 کیلومتر مربع می‌باشد. بخش مرکزی شهرستان بویر احمد (منطقه مورد مطالعه) دارای پنج دهستان، با نام‌های دشت‌روم، کاکان، سررود جنوبی و شمالی، سپیدار است. در پژوهش حاضر ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، پرسشنامه بوده است که این پرسشنامه مستند بر مرور ادبیات پژوهش و با توجه به اهداف مطالعه، از 9 بخش عمده تشکیل شده است. دقت شاخص‌ها و گویه‌ها در پرسشنامه (روایی صوری) توسط متخصصان فن مورد تائید قرار گرفت و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه و مقادیر 0/67 تا 0/94 درصد برای گویه-های مختلف به دست آمد. جامعه آماری مورد نظر در بخش محققان تحقیقات کشاورزی جمعا 77 نفر را شامل شده است. در بخش ترویج (مروجان شاغل در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان بویر احمد) حدود 68 نفر را شامل گردیده است. در بخش کشاورزان نیز در این مطالعه مددکاران ترویجی مورد تاکید قرار گرفته‌اند که شامل 72 نفر بوده است. نمونه مورد مطالعه در بخش تحقیق، ترویج و کشاورزان (مددکاران ترویجی) با مراجعه به جدول نمونه‌گیری کرجیسی و مورگان به ترتیب 67 و 55 و 60 نفر بوده است. تکنیک نمونه‌گیری مورد استفاده در مطالعه حاضر از نوع طبقه‌بندی تصادفی با انتصاب متناسب بوده است. نرم افزار مورد استفاده برای تجزیه و تحلیل داده‌ها $SPSS_{20}$ بوده است.

4) یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحلیل توصیفی ویژگی‌های فردی بیانگر این است که میانگین سنی محققان، مروجان و کشاورزان به ترتیب 40/5 سال، 41/53 سال و 42/38 است که از محققان 30 نفر (39/5 درصد) زن و

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

44 نفر (57/9 درصد) مرد بود و از مروجان 7 نفر (15/6 درصد) زن و 38 نفر (84/4 درصد) مرد بود. هم چنین در مورد کشاورزان نیز 6 نفر (11/5درصد) زن و 46 نفر (88/5 درصد) مرد بوده‌اند. از نظر وضعیت تحصیلات نیز همه محققان(100 درصد) تحصیلات بالاتر از لیسانس داشته‌اند و وضعیت تحصیلی مروجان نیز به این صورت بود که 60 درصد کاردانی و 40 درصد لیسانس بوده‌اند. در مورد کشاورزان نیز 26/9 درصد بی‌سواد، 15/4 درصد ابتدایی، 19/2 درصد دیپلم، 26/9 درصد کاردانی و 11/5 درصد لیسانس بوده‌اند.

4-1) دیدگاه نظام اطلاعات کشاورزی نسبت به محصولات ارگانیک

نتایج مطالعه حاکی از آن است که محققان با میانگین3/66 و مروجان با میانگین 3/63 دیدگاه متوسط رو به مطلوبی نسبت به محصولات ارگانیک دارند. این درحالی است که دیدگاه کشاورزان با میانگین 3/78 نسبت به محصولات ارگانیک نسبتا مطلوب است (جدول 1).

جدول شماره (1): دیدگاه اعضای نظام اطلاعات کشاورزی نسبت به محصولات ارگانیک

گویه	محقق				مروج				کشاورز			
	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه
با تولید محصولات ارگانیک منابع تولید برای نسلهای آینده حفظ می‌شوند.	4	0/65	0/16	3	4/47	0/54	0/12	1	4/27	0/71	0/16	3
کشت متوالی یک محصول به شیوه‌ای که درحال حاضر مرسوم است باعث افزایش خسارت محصول می‌شود.	3/95	0/83	0/21	6	4/18	0/61	0/14	5	4/40	0/57	0/129	1
تولید محصولات ارگانیک هیچ تاثیر منفی برمحیط زیست ندارد.	3/66	1/13	0/28	11	3/29	1/23	0/37	14	3/62	1/31	0/36	13
حتی با وجود اینکه کاشت محصولات ارگانیک باعث کاهش تولید می‌شود، اما برای حفاظت از منابع باز هم باید محصولات ارگانیک تولید کرد.	3/76	0/74	0/19	5	3/96	0/83	0/2	8	3/64	1/2	0/32	10
تولید محصولات ارگانیک باعث حفظ بقایای گیاهی و حفاظت از آب و خاک می‌شود.	4/24	0/63	0/14	2	4/13	0/78	0/18	7	4/42	0/69	0/156	2
کودها و سمومی که در حال حاضر در کشاورزی استفاده می‌شود، تاثیرات منفی بر سلامت انسان و دام دارد.	4/53	0/59	0/13	1	4/64	0/6	0/129	2	4/42	0/8	0/18	4
در تولید محصولات ارگانیک به دلیل کاربرد کم ماشین آلات حاصلخیزی خاک افزایش می‌یابد.	3/61	0/86	0/23	9	3/53	0/94	0/26	10	3/84	0/97	0/25	7
توسعه کشاوزی فقط با تولید محصولات ارگانیک مقدور است نه تکنولوژی‌های جدید	2/51	0/95	0/38	14	2/34	0/77	0/329	13	2/25	0/93	0/41	15
افزایش قیمت محصولات ارگانیک در مقایسه با محصولات عادی ایرادی ندارد.	3/41	0/95	0/27	10	3/64	1/17	0/32	11	3/28	1/32	0/4	14
درآمد کشاورزان با تولید محصولات ارگانیک افزایش می یابد.	2/95	1/03	0/34	13	3/24	1/06	0/327	12	3/15	1/1	0/34	12

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

گویه	محقق				مروج				کشاورز			
	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه
استفاده از محصولات ارگانیک باعث سلامتی انسان می‌شود.	4/38	0/78	0/17	4	4/47	0/58	0/129	3	4/12	1/06	0/25	6
محصولات ارگانیک به لحاظ طعم و سالم بودن نسبت به محصولات عادی برتری دارد.	4/21	0/98	0/23	8	4/43	0/62	0/139	4	3/85	1/24	0/32	9
محصولات ارگانیک شکل و جلوه ظاهری نامناسب‌تری نسبت به محصولات غیرارگانیک دارند و به همین دلیل من کمتر تمایل دارم محصولات ارگانیک استفاده کنم.	2/13	1/18	0/55	15	2/38	1/26	0/52	15	2/96	0/99	0/33	11
کشاورز موفق کسی است که محصولی سالم و بدون هیچ گونه سم تولید کند.	3/77	0/83	0/22	7	3/52	0/5	0/14	6	4/27	1/02	0/23	5
با توجه به نحوه تولید محصولات ارگانیک، این محصولات نسبت به محصولات غیر ارگانیک ارزش غذایی، سلامت و کیفیت بالاتری دارند.	4/13	0/86	0/3	12	4/49	1/029	0/22	9	4/12	1/19	0/28	8
میانگین مجموع	3/66				3/63				3/78			

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392. دامنه میانگین: از1 (کاملاً مخالفم) تا 5 (کاملاً موافقم)

نتایج جدول 1 نشان می‌دهد که هر سه گروه محققان، مروجان و کشاورزان به طور مشترک به میزان بالایی با گویه "محصولات ارگانیک باعث سلامتی می‌شود" موافقت داشتند. این در حالی است که با گویه "به دلیل نامناسب بودن شکل و جلوه ظاهری نامناسب محصولات ارگانیک، کمتر تمایل دارم آنها را مصرف کنم" نیز میزان موافقت بالایی داشتند. پر واضح است که با اینکه پاسخگویان از فواید محصولات ارگانیک آگاهند، اما شکل ظاهری نیز برای آنها مهم است. به نظر می‌رسد که کشاورزان در این مورد به فروش محصولات و کسب سود حاصل از آن بیشتر توجه دارند. به طوری که اگر مطمئن شوند که محصولات ارگانیک با شکل و ظاهر نامناسب نیز درآمدزا هستند، ممکن است نظری متفاوت از نظر قبل داشته باشند. هم چنین، نتایج آزمون تحلیل واریانس نشان داد که بین دیدگاه محققان، مروجان و کشاورزان نسبت به محصولات ارگانیک تفاوت معنی‌داری وجود ندارد (جدول 2).

جدول شماره (2): مقایسه دیدگاه محققان، مروجان و کشاورزان نسبت به محصولات ارگانیک

زیر نظام‌ها	فراوانی	میانگین دیدگاه	انحراف معیار	F	P
محقق	67	3/66	0/575	1/274	0/282
مروج	45	3/63	0/390		
کشاورز	52	3/78	0/594		

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392.

دامنه میانگین: از 1 (کاملاً مخالفم)تا 5 (کاملاً موافقم)

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

4-2) میزان آشنایی جامعه نظام اطلاعات کشاورزی نسبت به کشاورزی ارگانیک

در این بخش به این نکته توجه گردید که در کلاس‌های آموزشی رسمی، غیررسمی و به طور کلی، در آموزش‌های ارائه شده به مخاطبان، به چه میزان با اصول و مبانی کشاورزی ارگانیک آشنا شده‌اند. همان گونه که ملاحظه می‌گردد، این میزان در مورد محققان با توجه به میانگین 2/51 از 4، میزان بالایی است. هم چنین، آشنایی مروجان با موضوع کشاورزی ارگانیک با توجه به میانگین 2/69 از 4 نسبتاً بالا و میانگین آشنایی و اطلاعات کشاورزان در مورد کشاورزی ارگانیک 2/34 از 4 یعنی در حد متوسط است. نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس نشان داد که بین میزان آشنایی و اطلاعات محققان، مروجان و کشاورزان در مورد کشاورزی ارگانیک تفاوت معنی‌داری وجود دارد. با توجه به نتایج آزمون تعقیبی LSD، این متغیر در مورد مروجان به طور معنی‌داری از محققان و کشاورزان بالاتر بوده است(جدول 3).

جدول شماره (3): مقایسه میزان آشنایی با مفهوم کشاورزی ارگانیک با استفاده از تحلیل واریانس یک طرفه

زیر نظام‌ها	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	F	P
محقق	67	^{b}2/51	1/068	4/414	0/014
مروج	45	^{a}2/69	0/904		
کشاورز	52	^{b}2/34	1/825		

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392.

دامنه میانگین: از صفر(هیچ) تا 4 (خیلی زیاد)

4-3) آشنایی با مضرات ناشی از مصرف سموم و کودهای شیمیایی

در این بخش، موارد مختلفی از مضرات مصرف کودها و سموم شیمیایی به پاسخگویان ارائه شد که حتی شاید برخی از آنها مورد توجه نبوده است. میزان موافقت پاسخگویان با این که این اثرات، اثرات نامطلوب کاربرد سموم و کودهای شیمیایی هستند به عنوان معیاری برای آشنایی نسبی آنها با این مضرات در نظر گرفته شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که میزان آشنایی محققان، مروجان و کشاورزان با مضرات ناشی از مصرف سموم، به ترتیب بالا ($\bar{x}$=2/94)، بالا($\bar{x}$ = 3/09) و متوسط ($\bar{x}$ = 2/76) می‌باشد که در مجموع در حد نسبتا مطلوب ارزیابی می‌گردد (جدول 4).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

جدول شماره (4): میزان آشنایی اعضای نظام اطلاعات کشاورزی از مضرات ناشی از مصرف سموم و کودهای شیمیایی

گویه	محقق				مروج				کشاورز			
	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه
آلودگی آب و خاک	2.97	0/67	0/22	3	3.12	1	0/32	5	3.08	0/92	0/29	2
افزایش فرسایش خاک	2.58	0/8	0/31	7	2.53	0/94	0/37	7	2.48	0/99	0/39	7
کاهش سطح زمین‌های حاصلخیز طبیعی	3.24	0/81	0/25	4	3.33	1	0/3	4	2.92	1/04	0/35	5
از بین رفتن پوشش گیاهی، جنگل‌ها و تخریب محیط زیست	2.67	0/75	0/28	5	2.55	1/22	0/47	8	2.62	1/01	0/38	6
بر هم خوردن تعادل محیط زیست (نابودی دشمنان طبیعی آفات، موجودات مفید و طغیان آفات جدید)	2.62	0/94	0/35	8	2.98	1/01	0/33	6	2.61	0/77	0/29	3
مقاوم شدن آفت به آفت‌کش‌ها و سموم	3.34	0/66	0/19	1	2.96	0/886	0/29	3	2.38	0/76	0/31	4
تاثیر بر سلامت انسان، دام و گیاه مانند بروز بیماری‌های پوستی، انواع سرطان‌ها، بیماری‌های عصبی و غیره	3.11	0/94	0/3	6	3.17	0/86	0/27	2	2/18	1/03	0/47	8
تاثیر بر کاهش اصلخیزی خاک	3.58	0/75	0/21	2	3.27	0/98	0/27	1	3.27	0/86	0/26	1
مجموع	2/94	0/46		-	3/09	0/4		-	2/76	0/65		-

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392. دامنه میانگین: از صفر(هیچ) تا 4(خیلی زیاد)

هم چنین، نتایج تحلیل واریانس نشان داد که بین میزان آشنایی محققان، مروجان و کشاورزان با مضرات ناشی از مصرف سموم و کودهای شیمیایی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد (جدول 5).

جدول شماره (5): مقایسه میزان آشنایی با مضرات ناشی از مصرف سموم با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه

زیر نظام‌ها	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	F	P
کشاورز	67	2/51	1/08	1/82	0/165
مروج	45	2/79	0/85		
کشاورز	52	2/37	1/22		

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392. دامنه میانگین: از صفر(هیچ) تا 4(خیلی زیاد)

4-4) روش‌های ارتباطی کسب اطلاعات در مورد کشاورزی ارگانیک

این متغیر به معنای دسترسی به منابع اطلاعاتی برای افزایش آگاهی در مورد کشاورزی ارگانیک از طریق رسانه‌هایی مانند تلویزیون، روزنامه، اینترنت و نشریات می‌باشد. نتایج تحقیق نشان داد که از نظر محققان و مروجان اینترنت و از نظر کشاورزان تماس بین فردی مهمترین منابعی هستند که اطلاعات مورد نیاز خود را از آنها به دست می‌آورند. نتایج نشان داد که بین نمونه‌های مورد مطالعه از نظر میزان تماس با منابع اطلاعاتی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. بر اساس نتایج آزمون تعقیبی LSD، میزان تماس

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

محققان و کشاورزان با منابع اطلاعاتی متفاوت است به طوری که، محققان بیشترین تماس را با منابع اطلاعاتی دارند (جدول6).

جدول شماره (6): مقایسه میزان تماس با منابع اطلاعاتی نظام اطلاعات کشاورزی با استفاده از تحلیل واریانس یک‌طرفه

زیر نظام‌ها	فراوانی	میانگین تماس با منابع اطلاعاتی	انحراف معیار	F	P
محقق	67	[a]1/83	0/83	2/46	0/048
مروج	45	[ab]2/06	0/72		
کشاورز	52	[b]1/75	0/53		

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392.

4-5) روش عرضه محصولات ارگانیک

نتایج جدول 7 نشان می‌دهد که هر سه گروه محققان، مروجان و کشاورزان به طور مشابه روش عرضه از طریق برچسب‌های خاص محصولات ارگانیک را به عنوان بهترین روش عرضه انتخاب کردند.

جدول شماره (7): اولویت‌بندی روش مناسب جهت عرضه محصولات ارگانیک

پاسخگو	روش عرضه	فراوانی	درصد	رتبه
محققان	عرضه از طریق برچسب‌های خاص محصولات ارگانیک	30	44/7	1
	عرضه به صورت بسته‌بندی‌های خاص	21	31/6	2
	عرضه به صورت فله یا باز	16	23/7	3
مروجان	عرضه از طریق برچسب‌های خاص محصولات ارگانیک	28	62/1	1
	عرضه به صورت بسته‌بندی‌های خاص	14	31/1	2
	عرضه به صورت فله یا باز	3	6/8	3
کشاورزان	عرضه از طریق برچسب‌های خاص محصولات ارگانیک	22	42/3	1
	عرضه به صورت بسته‌بندی‌های خاص	18	34/6	2
	عرضه به صورت فله یا باز	12	23/1	3

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392.

4-6) مکان عرضه محصولات ارگانیک

نتایج جدول 8 نشان می‌دهد که از نظر محققان و کشاورزان مناسب‌ترین مکان برای عرضه محصولات ارگانیک، عرضه در فروشگاه‌های خاص و مشخص شده است. این در حالی است که مروجان عرضه در میادین میوه وتره بار شهرداری را به عنوان مناسب‌ترین مکان انتخاب نموده‌اند.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

جدول شماره (8): اولویت‌بندی مکان مناسب جهت عرضه محصولات ارگانیک از نظر نظام اطلاعات کشاورزی

پاسخگو	مکان عرضه	فراوانی	درصد	رتبه
محققان	عرضه در فروشگاههای خاص و مشخص شده	34	50	1
	عرضه در میادین میوه و تره بار شهرداری	19	29	2
	در میوه فروشی ها در کنار محصولاتی که با مواد شیمیایی تولید شده‌اند.	14	21	3
مروجان	عرضه در فروشگاههای خاص و مشخص شده	18	40/6	2
	عرضه در میادین میوه و تره بار شهرداری	25	55/5	1
	در میوه فروشی ها در کنار محصولاتی که با مواد شیمیایی تولید شده‌اند.	2	4/4	3
کشاورزان	عرضه در فروشگاههای خاص و مشخص شده	28	53/9	1
	عرضه در میادین میوه و تره بار شهرداری	14	26/9	2
	در میوه فروشی ها در کنار محصولاتی که با مواد شیمیایی تولید شده‌اند.	10	19/2	3

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392.

4-7) ویژگی‌های ظاهری محصولات ارگانیک

نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که برای محققان و مروجان سلامت و طعم محصولات ارگانیک مهمترین ویژگی است. این در حالی است که از نظر کشاورزان سلامت و شکل ظاهری مهمترین می-باشد(جدول 9).

جدول شماره (9): رتبه‌بندی ویژگی‌های محصولات ارگانیک از نظر میزان اهمیت

پاسخگو	ویژگی‌های محصولات ارگانیک	فراوانی	درصد	رتبه
محققان	طعم	18	26/3	2
	سلامت	30	46/1	1
	شکل ظاهری محصول	16	19/8	3
	بو	1	1/3	5
	رنگ محصول	2	2/6	4
مروجان	طعم	14	31/2	2
	سلامت	19	42/3	1
	شکل ظاهری محصول	10	22/3	3
	بو	1	2/2	4
	رنگ محصول	1	2/2	4
کشاورزان	طعم	10	19/2	3
	سلامت	22	42/2	1
	شکل ظاهری محصول	17	32/7	2
	بو	1	1/9	5
	رنگ محصول	2	3/8	4

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

4-8) رتبه‌بندی محصولات جهت ارگانیک شدن

نتایج جدول 10 نشان می‌دهد که محققان و مروجان ترجیح می‌دهند برای ارگانیک شدن محصولات دامی در اولویت اول قرار گیرند. این در حالی است که کشاورزان تمایل دارند از میان محصولات کشاورزی، محصولات باغی ارگانیک شود.

جدول شماره (10): رتبه‌بندی محصولات برای ارگانیک شدن از نظر نظام اطلاعات کشاورزی

پاسخگو	محصولات	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه
محققان	باغی (میوه‌جات)	20	1/89	1/07	0/56	2
	غلات	11	2/50	1/02	0/4	3
	دامی	26	3/26	0/78	0/23	1
	سبزیجات	10	2/42	1/23	0/50	4
مروجان	باغی (میوه‌جات)	16	1/73	1/0	0/57	4
	غلات	8	2/67	1/0	0/37	2
	دامی	18	2/98	0/94	0/31	1
	سبزیجات	7	2/76	1/23	0/44	3
کشاورزان	باغی (میوه‌جات)	21	3	0/79	0/26	1
	غلات	7	1/88	0/98	0/52	4
	دامی	14	2/54	1/16	0/45	2
	سبزیجات	10	2/62	1/22	0/46	3

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392.

4-9) بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل با دیدگاه نسبت به محصولات ارگانیک

نتایج مطالعه نشان داد که بین دیدگاه محققان، مروجان و کشاورزان و میزان آشنایی آنها با مفهوم کشاورزی ارگانیک و میزان آشنایی آنها در مورد مضرات سموم رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد؛ به طوری که با افزایش میزان آشنایی پاسخگویان در مورد کشاورزی ارگانیک و مضرات ناشی از مصرف سموم دیدگاه آنها نسبت به محصولات ارگانیک مطلوب‌تر خواهد بود. بین دیدگاه محققان و کشاورزان و میزان تماس آنها با منابع اطلاعاتی رابطه مستقیم و معنادار در سطح یک درصد وجود دارد. به نحوی که هرچه میزان دسترسی به منابع و کانال‌های اطلاع رسانی بیشتر باشد، دیدگاه آنها مطلوب‌تر خواهد بود. این در حالی است که بین دیدگاه مروجان و متغیر مربوطه رابطه معنی‌داری وجود ندارد. بین درآمد کشاورزان و دیدگاه آنان نسبت به محصولات ارگانیک رابطه مثبت و معناداری در سطح 5 درصد وجود دارد و با افزایش درآمد کشاورزان دیدگاه آنان نسبت به محصولات ارگانیک بهبود خواهد یافت. اما این رابطه برای محققان و مروجان معنی‌دار نشد. بین سن محققان و کشاورزان با دیدگاه آنان رابطه مثبت و معناداری در سطح 5 درصد وجود دارد اما بین سن مروجان و دیدگاه آنان رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

هم چنین بین میزان تحصیلات محققان، مروجان و کشاورزان و دیدگاه آنان رابطه معنی‌داری وجود ندارد (جدول 11).

جدول شماره (11): همبستگی متغیرهای مستقل پژوهش با دیدگاه نظام اطلاعات کشاورزی

متغیرهای مستقل	گروه‌ها	ضریب پیرسون	سطح معنی‌داری	توصیف همبستگی
آشنایی با کشاورزی ارگانیک	محقق	0/206	0/007	پایین
	مروج	0/244	0/002	پایین
	کشاورز	0/202	0/009	پایین
آشنایی با مضرات ناشی از مصرف سموم	محقق	0/265	0/000	پایین
	مروج	0/175	0/026	پایین
	کشاورز	0/260	0/001	پایین
میزان تماس با منابع اطلاعاتی	محقق	0/223	0/004	پایین
	مروج	0/132	0/092	-
	کشاورز	0/28	0/000	پایین
سن	محقق	0/154	0/047	پایین
	مروج	0/054	0/5	-
	کشاورز	0/142	0/050	پایین
درآمد	محقق	0/131	0/158	-
	مروج	0/095	0/317	-
	کشاورز	0/161	0/050	پایین
تحصیلات*	محقق	0/002	0/97	-
	مروج	-0/052	0/51	-
	کشاورز	0/025	0/74	-

منبع: یافته‌های پژوهش،1392. *ضریب اسپیرمن توصیف همبستگی براساس الگوی دیویس می‌باشد.

4-10) عوامل اثرگذار بر دیدگاه اعضای نظام اطلاعات کشاورزی نسبت به محصولات ارگانیک

بر اساس مدل رگرسیون چند متغیره، از بین متغیرهای وارد شده بر معادله رگرسیون، متغیرهای آشنایی با مفهوم کشاورزی ارگانیک و منابع اطلاعاتی به عنوان متغیرهای پیشبین در مجموع 42 درصد (R^2 =0/42) از تغییرات متغیر دیدگاه محققان را نسبت به محصولات ارگانیک تبیین نموده است (جدول 12).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

جدول شماره (11): نتایج تحلیل اثر متغیرهای مستقل بر دیدگاه محققان

متغیرها	ضریب غیر استاندارد	ضریب استاندارد شده	آماره t	سطح معنی‌داری
	ضریب B	ضریب Beta		
آشنایی با کشاورزی ارگانیک(x_1)	0/198	0/29	2/32	0/025
منابع اطلاعاتی(x_2)	0/35	0/32	21/61	0/012
آشنایی با مضرات سموم و کودهای شیمیایی	0/041	0/032	0/261	0/796
درآمد	-2/29	-0/158	-1/01	0/318
سن	-0/003	0/029	-0/196	0/846

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392. متغیر وابسته: دیدگاه محققان نسبت به محصولات ارگانیک

نتایج تحلیل رگرسیون (جدول 13) نشان داد که از متغیرهای وارد شده بر مدل رگرسیونی، متغیر آشنایی با مفهوم کشاورزی ارگانیک و منابع اطلاعاتی به عنوان متغیر پیش‌بین در مجموع 54 درصد (R^2 =0/54) از تغییرات متغیر دیدگاه مروجان نسبت به محصولات ارگانیک را تبیین نمود.

جدول شماره (13): نتایج تحلیل اثر متغیرهای مستقل بر دیدگاه مروجان

متغیرها	ضریب غیر استاندارد	ضریب استاندارد شده	آماره t	سطح معنی‌داری
	ضریب B	ضریب Beta		
آشنایی با کشاورزی ارگانیک (x_1)	0/455	0/662	3/19	0/004
منابع اطلاعاتی	0/353	0/543	3/18	0/003
آشنایی با مضرات سموم و کودهای شیمیایی	-0/068	-0/063	-0/347	0/732
درآمد	1/773	0/175	1/003	0/327
سن	-0/013	-0/165	-1/08	0/289

منبع: یافته‌های پژوهش، 1392. متغیر وابسته: دیدگاه مروجان نسبت به محصولات ارگانیک

5) نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه نسبت به محصولات ارگانیک حاکی از آن بوده که محققان و مروجان دیدگاه متوسط رو به مطلوبی را نسبت به محصولات ارگانیک دارند. این در حالی است که دیدگاه کشاورزان نسبتاً مطلوب ارزیابی شده است. به نظر می‌رسد که کشاورزان به عنوان تولید کننده به صورت مستقیم با محصولات عادی و سموم شیمیایی در تماس هستند و با کسب تجربه در این زمینه و شناخت پیامدهای کشاورزی متداول و یا لمس مضرات ناشی از سموم (مانند مبتلا شدن به بیماری) به این نتیجه رسیده باشند که تولید محصولات ارگانیک برای آنها بهتر است و سبب شده که دیدگاهی مثبت‌تر از محققان و مروجان داشته باشند. هم چنین سنجش میزان آشنایی پاسخگویان در مورد مفهوم کشاورزی ارگانیک نشان داد که میزان آشنایی محققان و مروجان در این زمینه نسبتاً بالا می‌باشد، اما میزان آشنایی کشاورزان در مورد کشاورزی ارگانیک متوسط بوده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

از نظر محققان و مروجان بهترین مکان برای عرضه محصولات، عرضه در فروشگاه‌های خاص و مشخص شده است، اما مروجان عرضه در میادین میوه وترمبار شهرداری را در اولویت اول قرار دادند. از آنجا که قیمت محصولات ارگانیک نسبت به محصولات عادی بیشتر است و با عرضه در فروشگاه‌های خاص قیمت آنها باز هم افزایش یابد. با توجه به اینکه در مطالعه حاضر میانگین درآمد محققان نسبت به مروجان و کشاورزان بالاتر است در نتیجه این قشر با افزایش قیمت این محصولات مشکلی ندارند و چون برای کشاورزان نیز، امکان کاهش واسطه‌ها، و کاهش ریسک وجود دارد شاید این عوامل علت انتخاب این گزینه باشد. اما باید توجه کرد که عرضه در فروشگاه‌های خاص و مشخص شده دسترسی عموم به محصولات ارگانیک را کاهش می‌دهد به این علت است که مروجان به عنوان قشر مابین (نه مانند کشاورزان به دنبال سود هستند و نه توان مالی محققان برای پرداخت هزینه‌های بیشتر را دارند) ترجیح می‌دهند در میادین میوه و تره بار شهرداری این محصولات عرضه شوند.

اولویت‌بندی مهمترین ویژگی‌های محصولات ارگانیک از نظر پاسخگویان نشان داد که برای محققان و مروجان سلامت و طعم محصولات ارگانیک مهترین ویژگی است. در حالی که برای کشاورزان سلامت و شکل ظاهری محصولات ارگانیک مهمترین ویژگی است. شاید علت تفاوت نظرات محققان و مروجان با کشاورزان را باید در این مطلب جستجو کرد که کشاورزان به عنوان تولید کننده دیدگاهی متفاوت دارند و در پی محصولات مشتری پسند باشند، ضمن اینکه از نظر تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان دیدگاهی متفاوت دارند، به بیان دیگر اگرچه سلامت مهمترین ویژگی است اما هنگام مصرف، شکل ظاهری در اولویت قرار دارد. وجود چنین تضادی بین نظر و عمل باعث می‌شود که ویژگی شکل ظاهری برای تولید کننده پراهمیت باشد. بنابراین برای تغییر در دیدگاه تولید کننده و حرکت به سمت تولید سالم و عاری از سموم شیمیایی لازم است که مصرف‌کننده به آنچه در ذهن دارد عمل کند و در واقعیت نیز محصولاتی که سالم هستند را خریداری کند نه محصولاتی که ظاهر مناسب‌تری دارند.

رتبه‌بندی محصولات جهت ارگانیک شدن حاکی از آن است که محققان و مروجان ترجیح می‌دهند که محصولات دامی در اولویت اول برای ارگانیک شدن قرار گیرند اما کشاورزان محصولات باغی را به عنوان اولویت اول جهت ارگانیک شدن ترجیح می‌دهند. علت انتخاب کشاورزان می‌تواند این موضوع باشد که میزان مصرف سموم و کودهای شیمیایی در محصولات باغی نسبت به سایر محصولات بیشتر می‌باشد. هم چنین گرایش خاص کشاورزان به فعالیت باغداری و دامداری به دلیل شرایط خاص جغرافیایی استان نیز می‌تواند از دیگر دلایل این انتخاب باشد. بنا بر مجموع مباحث، موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

- با هدف بهبود دیدگاه مطلوب نظام اطلاعات کشاورزی نسبت به محصولات ارگانیک و بهره‌گیری از رسانه رادیو و تلویزیون درآموزش کشاورزان (بهره‌برداران)، لازم است که صدا و سیما، جهاد کشاورزی و تشکل‌های کشاورزان استان نظیر تعاونی‌های تولید با یکدیگر همکاری داشته باشند و بر اساس آن

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

زمینه طراحی و تولید برنامه‌های آموزشی رادیویی و تلویزیونی در قالب همکاری بین متخصصان ترویج، صدا و سیما و کشاورزان فراهم آید؛

- با توجه به اینکه میزان آشنایی کشاورزان به صورت کلی در مورد کشاورزی ارگانیک متوسط است و در مورد برخی مؤلفه‌های کشاورزی ارگانیک بسیار پایین بوده است، بنابراین پیشنهاد می‌شود که برگزاری کلاس‌های آموزشی برای کشاورزان نمونه در زمینه مولفه‌های کشاورزی ارگانیک مانند: نحوه جلوگیری از فرسایش خاک، چگونگی تلفیق فعالیت‌های زراعی و دامی در کنار یکدیگر، نحوه اصلاح روش‌های شخم، کاربرد کودهای بیولوژیک و بازگرداندن بقایای محصولات به خاک با هدف حذف مواد شیمیایی، چگونگی حفظ مواد آلی در خاک، برای افزایش آشنایی و دانش آنها ضروری است؛
- گسترش برنامه‌های آموزش ضمن خدمت، برگزاری سمینارهای علمی و قرار دادن بازدیدهای علمی در برنامه‌های کاری مروجان برای افزایش دانش و مهارت آنها درباره‌ی مؤلفه‌های کشاورزی ارگانیک در سطوح مختلف پیشنهاد می‌گردد. برنامه‌های آموزش باید ارائه آگاهی در مورد مشکلات زیست-محیطی، پیامدهای منفی کشاورزی متدوال و خطرات کاربرد بی‌رویه کودها و سموم شیمیایی برای سلامتی انسان را نیز در بر داشته باشد؛
- به‌نظر می‌رسد با توجه به شرایط کشور و به خصوص شرایط استان کهگلویه و بویر احمد، و نتایج حاصل از پژوهش حاضر، بخش باغبانی (به‌ویژه میوه‌کاری و سبزی‌کاری) و دامداری می‌تواند در زمینه تولیدات ارگانیک پیشاهنگ باشد. در این بین فرهنگ‌سازی از طریق، تبلیغات رسانه‌های بومی استان در زمینه مصرف و تولید محصولات ارگانیک، استفاده کردن افراد مهم و با نفوذ نظیر افراد تحصیل کرده، پزشکان به عنوان الگو برای آحاد مردم نقش به سزایی در توسعه کشاورزی ارگانیک خواهد داشت؛
- نقش دولت در تولید و گسترش محصولات ارگانیک از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، چرا که این نوع کشاورزی به توجه دولت نیاز دارد؛ بنابراین پرداخت یارانه به تولیدکنندگان محصولات ارگانیک می-تواند در توسعه این محصولات مثمرثمر واقع شود. مسئولان می‌توانند بازارها و مکان‌های مشخصی را در سطح شهر برای عرضه این نوع محصولات؛ زمینه تشکیل تعاونی‌های تولید و مصرف محصولات ارگانیک، و هم چنین تشکل‌های اشتغال برای جوانان و فارغ‌التحصیلان استان را فراهم نمایند.

6) منابع

- ازکیا، مصطفی. و ایمانی. علی. (1387). **توسعه پایدار روستایی**. چاپ اول، تهران: انتشارات اطلاعات، 452.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

- بابا اکبری ساری، محمد، اسدی، علی، اکبری، مرتضی، فخار زاده، احمد، و سوختانلو، مجتبی. (1387). **بررسی نگرش مصرف‌کنندگان و عوامل موثر بر پذیرش محصولات کشاورزی ارگانیک**. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره 39، شماره 1، صفحات 134- 133.
- بهرامیان، سمیرا، و میردامادی، سید مهدی. (1390). **کشاورزی ارگانیک، درآمد کشاورزان را افزایش می‌دهد.** نشریه کشاورزی و دامپروری، (1066): 3.
- سلیمانی، احمد. (1389)**. بررسی عوامل موثر بر نگرش کشاورزان شهرستان جیرفت نسبت به کشاورزی پایدار(مطالعه موردی تولید کنندگان ذرت)**، اولین همایش ملی کشاورزی پایدار و تولید محصول سالم، اصفهان، مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی اصفهان.
- سلیمانی، سمیه، میردامادی، مهدی، و حسینی، فرج اله. (1388). **بررسی عوامل تأثیرگذار بر نگرش کشاورزی پایدار مهندسین ناظر طرح محوری گندم استان فارس**. مجله اقتصادکشاورزی و توسعه، سال هفدهم، شماره68، صفحه 19.
- سوآنسون، برتون ئِی، بنتز ، رابرت پی، و سوفرانکو، اندروجی. (1381). **بهبود ترویج کشاورزی(مرجع)**. ترجمه‌ی: صالح نسب، غلامحسین، موحدی، رضا، و کرمی دهکردی، اسماعیل. تهران: دفتر مطالعات و تلفیق برنامه ها.
- شریعتی، م، و حسینی، سید جمال فرج اله. (1382)**. نگرش‌ها و نیازهای آموزشی مروجان سازمان کشاورزی استان سمنان نسبت به کشاورزی پایدار**، مجله جهاد، دوره 23، شماره 258، صفحه 31- 25.
- صفائی نیا، منور، امیری، محمد، و حبیبی، زهره. (1389). **کشاورزی ارگانیک، تولید ارگانیک**، نشریه ترویجی، سازمان جهاد کشاورزی استان کهگلویه و بویر احمد، مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی.
- علی بیگی، امیر حسین. (1385). **تحلیلی یر دانش و نگرش کارشناسان ترویج نسبت به کشاورزی پایدار**، مجله علوم کشاورزی ایران، دوره 2-380، شماره1، صفحه 108-99.
- علیپور، حسن ، فلاح جلودار، ربیع، و مقدس فریمانی، شهرام. (1387). **دانش و گرایش محققان سازمان ترویج، آموزش و تحقیقات کشاورزی نسبت به کشاورزی پایدار**، مجله پژوهش و سازندگی، شماره81، صفحه110- 119.
- کوچکی، عوض. (1376). **توسعه پایدار کشاورزی**، مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره 4، صفحه 20-53.
- لامپکین، نیکلاس. (1376). **کشاورزی ارگانیک**، ترجمه کوچکی، عوض، نخ فروش، علیرضا و ظریف کتابی، حامد، مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی. 331صفحه.
- مقصودی، طهماسب، ایروانی، هوشنگ، موحد محمدی، حمید و اسدی، علی. (1383). **اندازه‌گیری و تحلیل و تبیین پایداری واحدهای بهره برداری**، مجله علوم کشاورزی ایران، دوره 35 ، شماره 1، صفحه 39.
- ملک سعیدی، حمیده، آجیلی، عبدالعظیم، و رضایی مقدم، کوروش. (1388). **عوامل مؤثر بر دانش کارشناسان کشاورزی استان خوزستان نسبت به کشاورزی ارگانیک**، مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره 2- 40، شماره2، صفحه 91-81 .
- نصر اصفهانی، اسماعیل، و میرفندرسکی، سمیرا. (1385). **کشاورزی ارگانیک گسترش می‌یابد**. ماهنامه سرزمین سبز، دوره 42، صفحه 14-12.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

- هاشمی، صدیقه، جلالیان، حمید، و یعقوبی، جعفر. (1389). **نگرش کشاورزان آباده طشک نی ریز نسبت به کشاورزی ارگانیک**، مجله پژوهش مدیریت و آموزش کشاورزی، شماره،22 ، صفحه 92-82.
- Ajzen, I. (2001). **Nature and operation of attitudes**. Annual Review of Psychology, 52: 27–58
- Alizade A., J. Javanmardi., N. Abdollahzade and Z. Liaghati. (2008). **Consumers` awareness, demands and preferences for organic vegetables: A survey study in Shiraz, Iran**. 16th IFOAM Organic World Congress, Modena, Italy.
- Allen, C. T., Machleit, R. A., Kleine, S. S., and Notani, A. S. (2003). **A place for emotion in attitude models**. Journal of Business Research, 56(1), 1–6.
- Alsubaiee, S., Yoder, E., Thomoson. J. (2005). Extension agents' perception of **sustainable agriculture in the Riyadh Region of Saudi Arabia**. Journal of international Agriculture and Extension Education, 6(1), 5-13.
- Boccaletti, S., and M. Nardella.(2000). **Consumer willingness to pay for pesticide-free fresh fruit and vegetables in Italy**. International Food and Agribusiness Management, 3: 297-310.
- Chizari, M., Linder. J. R. Zoghie. M. (1999). **Perception of extension agents educational needs regariding sustainable agriculture in the khorasan province**, Iran, Journal of Agricultural Education, 40(4), 20-27.
- De Buck, A. J., I. V. Rijn, N. G. Rolling and G. A. A. Wossink. (2001). "Farmers' reasons for changing or not changing to more sustainable practices: an exploratory study of arable farmers in the Netherlands". The Journal for Agricultural Extension and Education, 7 (3): 153-166.
- Gregory, N. G. (2000). **Consumer concerns about food. Outlook on Agriculture**. 29(4): 251-257.
- Grossman, M. (1972). **On the concept of health capital and the demand for health**. Journal of political Economy. 80(2): 223-255.
- Jayaratne, K. (2001). **Agricultural extension educators' perceptions regarding the teaching and learning processes as related to sustainable Agriculture**: Implications for agricultural extension education". Unpublished doctoral dissertation.
- Midmore, P., S. Padel,. H. McCalman, N. H. Lampkin., S. Fowler., and J. Isherwood. (2001). "Attitude to Organic Production: a survey of producers". Unpublished final report to MAFF, Institute of Rural Studies.
- Minarovic, R. E., and J. P. Mueller. (2000). **North Carolina cooperative extension service professionals attitudes toward sustainable agriculture**, Journal of extension. 38 (1).
- Rahamon, M. Z., Mikuni. H. (1999). **Farmers' attitudes towards sustainable agriculture issues and environmental quality in a selected area of Bangladesh**. American Journal of Alternative Agriculture, 14(1), 22-29.
- Rezai-moghadam, K., E. Karami., and J. Gibson. (2005). "Conceptualizing sustainable agricultur: Iran as an illustrative case". Journal of Sustainable Agriculture, 27(3): 25-56.
- Schneeberger, W., I. Darnhofer. And E. Michael. (2002). **Barriers the adoption of organic farming by cash-crop producers in Austria**. American Journal of Alternative Agricultur, 17(1):1 -10.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

- Wheeler, S. (2008). **What influences agriculture professionals views towards organic agriculture**? Ecological Economics, 65(1): 145-154.
- Williams, D. L. and K. L. Wise. (1997**). Perceptions of Iowa high school agricultural education teachers and students regarding sustainable agriculture", Journal of Agricultural Education**, 38(2), 15-20.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]